

I větrolamy vyžadují péči, aby dobře chránily půdu před erozí

Větrolamy mají na území České republiky dlouholetou tradici. Ne vždy ale dostávají péči, jakou si zaslouží. Přitom mají řadu důležitých funkcí. Hlavním účelem je ochrana zemědělské půdy proti větrné erozi. Mohou sloužit též jako štít proti navátí sněhu nebo jako biotopy pro volně žijící zvířata. Kromě původní půdoochranné funkce větrolamů je v současnosti stále více zdůrazňována jejich funkce krajino tvorná.

Většina větrolamů na území České republiky byla založena v polovině minulého století v oblasti jižní Moravy. Jejich současný stav je vzhledem k chybějící péči často zcela nevyhovující. Do jaké míry jsou větrolamy poškozeny, které dřeviny zde převažují a jaké zásahy vyžadují, bylo předmětem zkoumání vědců z Mendelovy univerzity v Brně a Lesnického výzkumného ústavu ve Zvolenu.

„Účinnost a funkčnost větrolamů je dána jejich strukturou, tj. šířkou a rozestupem, zastoupením dřevin a vnitřní horizontální a vertikální strukturou. V druhové skladbě by měly být uplatněny především dřeviny stanovištně vhodné. Doporučována je podle převažující funkce kombinace dřevin dlouhověkových, krátkověkových, melioračních a keřů. Schopnost tlumit rychlost větru závisí také na propustnosti větrolamu,“ vysvětlují autoři Aneta Blažejová, Michal Pástor a Antonín Martiník.

Větrolamy, na které se vědecký tým zaměřil, se nacházejí v katastru obce Hrušky, ležícím v nejjižnější části Jihomoravského kraje. Krajina kolem obce je převážně využívána pro zemědělské účely. Území je především v předjaří a jarních měsících ohroženo větrnou erozí. K šetření řešitelé vybrali dva na sebe kolmé rozsáhlé větrolamy o celkové délce cca 4 a půl kilometru. Vybrané větrolamy pak rozdělili na segmenty lišící se svou dřevinnou skladbou a vnitřní strukturou. Ta nebyla v době jejich založení jednotná, přitom jen v některých částech se i do současnosti dochoval původní design výsadby.

V každém segmentu větrolamů byla změřena jeho délka, šířka, zjištěna početnost, resp. druh dřevin a určena skladba keřového a trávo-bylinného patra. Řešitelé stanovili zdravotní stav dřevin v každém úseku a určili jeho propustnost. Následně pro každý úsek navrhli pěstební zásah do stromového a keřového patra v členění dle účelu (asanační, zdravotní a výchovný) a podle síly zásahu, případně navrhli rekonstrukci, resp. obnovu daného segmentu.

Větrolamy jsou z největší části tvořeny těmito dřevinami: topol černý, jilm habrolistý, javor jasanolistý, dub letní, lípa srdčitá, ořešák černý, třešň ptačí, javor mléč, javor klen, vrba jíva a trnovník akát. V zájmové oblasti byla při zakládání větrolamů zvolena kombinace dřevin dlouhověkových (dub, lípa, ořešák) a rychle rostoucích, krátkověkových (topol).

Původním předpokladem bylo, aby topoly, jakožto dřeviny s krátkým obmýtím (životností), plnily roli pouze dočasné složky větrolamů a později uvolnily místo dřevinám dlouhověkým. Následná péče o větrolamy byla často zanedbávána a s topoly se můžeme ve větrolamech setkat i dnes, po 60–70 letech, kdy tyto stromy tvoří hlavní složku mnoha větrolamů, ale vyžadují obnovu. Část topolů již byla z větrolamů odstraněna z důvodu asanačních, ale i hospodářských (zhoršený zdravotní stav; využití kvalitní dřevní hmoty). Tyto zásahy jsou prováděny zde i v celé ČR extenzivně, takže dochází často k prosychání topolů a následně zhoršování funkcí větrolamů.

Dlouhověké dřeviny nabízejí nejen relativně největší odolnost proti zemědělským postřikům, ale i vitální výmladnost v případech poškození nadzemní části porostů.

Funkčnost a význam větrolamů v krajině závisí na parametrech šířky, výšky a jejich propustnosti. Doporučená šířka větrolamu se pohybuje mezi 6 až 15 metry. Minimální šířka segmentů u sledovaných větrolamů byla 7 metrů, maximální až 39 metrů. Také výška většiny dílčích segmentů splňuje parametry kladené na větrolamy.